

Aan
De Minister van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Postbus 30945
2500 GX Den Haag

TCB A058(2010)

Den Haag, 2 maart 2010

Betreft: advies Technische uitwerking nitraatdieptemetnet

Mevrouw de Minister,

Op 23 december 2009 heeft de Technische commissie bodem (TCB) geadviseerd over de uitwerking van de aanpak van de evaluatie van het Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid¹. Dit was het tweede advies² naar aanleiding van uw adviesaanvraag van 17 september 2009³. Daarin heeft u mede namens de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) aan de TCB gevraagd de evaluatie van het Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid (LMM) op meerdere momenten te *reviewen*, en over de resultaten daarvan te adviseren. U vroeg om de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) bij de *review* te betrekken.

Dit derde advies gaat in op verschillende opties voor een nitraatdieptemetnet. Met dit meetnet kan uitvoering worden gegeven aan de motie Koopmans⁴, waarin de Tweede Kamer aan de regering vraagt om “modelmatig de afname van de nitraatconcentratie in het grondwater in beeld te brengen en naast de eerste meter ook in de tweede tot de vijfde meter te meten”. Het voorstel is om dit meetnet onderdeel te laten worden van het LMM. De verwachting die spreekt uit de motie Koopmans is dat nitraatgehaltes zullen afnemen met de diepte, waardoor een verdere aanscherping van het mestbeleid niet nodig zou zijn.

REVIEWCOMMISSIE

Ten behoeve van de advisering over de evaluatie LMM heeft de TCB een *review*commissie ingesteld. De *review*commissie bestaat uit de vijf leden van het *petit comité* landbouw van de TCB en drie leden van de CDM die door het ministerie van LNV zijn voorgedragen. De *review*commissie bereidt de advisering door de TCB inhoudelijk voor, en legt haar bevindingen vast in een verslag. De TCB

---

¹ Advies Uitwerking aanpak evaluatie Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid, TCB A053(2009).

² Eerste advies: Evaluatie Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid, plan van aanpak, A051(2009).

³ Kenmerk DP2009052940, zie bijlage 1.

⁴ Tweede Kamer der Staten-Generaal, 22 april 2009. Motie van het lid Koopmans. Sdu, 's Gravenhage. Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 28385, nr. 138.

bespreekt de bevindingen van de *review*commissie en vormt vervolgens haar oordeel ten behoeve van het advies. Als dit oordeel afwijkt van de bevindingen van de *review*commissie, dan is dit in het advies vermeld. De samenstelling van de *review*commissie staat vermeld in bijlage 2. Verslagen van de *review*commissie zijn op te vragen bij het secretariaat van de TCB.

WAAROVER WORDT ADVIES GEVRAAGD?

De evaluatie van het LMM wordt uitgevoerd door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Landbouw-Economisch Instituut (LEI Wageningen UR). Op verzoek van VROM en LNV heeft het RIVM ten behoeve van dit derde advies het conceptrapport 'Uitwerking van opties voor een Nitraatdieptemetnet'⁵ aangeleverd. Dit conceptrapport, dat door het RIVM in samenwerking met Alterra, Deltares en LEI is opgesteld, is een nadere uitwerking van de notitie UMK-1⁶. In het tweede advies over de evaluatie van het LMM¹ heeft de TCB over deze notitie geadviseerd. De TCB vindt dat haar suggesties voor verbetering van de notitie goed in het conceptrapport zijn verwerkt.

In het conceptrapport zijn vier varianten voor een nitraatdieptemetnet met elkaar vergeleken. Het meetnet beperkt zich tot de zandregio. Dit zijn alle zand- en dalgronden van Nederland. In de zandregio zijn in de periode 2003-2005 de nitraatconcentraties in het grondwater gemiddeld hoger dan de nitraatnorm uit de Nitraatrichtlijn⁷.

Variant 1 is een nieuw meetnet dat het landbouwareaal op zand- en dalgronden in de zandregio volledig dekt. Dit is de statistisch meest zuivere variant, het meetnet conform variant 1 voldoet aan alle steekproeftechnische eisen.

Variant 2 sluit aan bij het grondwaterkwaliteitsmeetnet dat thans wordt ingericht voor de monitoring van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Dit KRW-meetnet bouwt voort op bestaande meetnetten zoals het Landelijk Meetnet Grondwaterkwaliteit (LMG) en de Provinciale Meetnetten Grondwaterkwaliteit (PMG). Daardoor kan worden aangesloten bij bestaande infrastructuur en zijn al veel gegevens beschikbaar. Nadeel is dat er geen gegevens beschikbaar zijn over de landbouwpraktijk en de kwaliteit van het uit- en afspoelende water.

Variant 3 gaat uit van een nitraatdieptemetnet in combinatie met het LMM. Veel gewenste informatie is daarmee beschikbaar, en het LMM kan rekenen op draagvlak bij de landbouwsector. De varianten 1 tot en met 3 zijn statistische varianten.

Variant 4 is een modelvariant. Metingen worden gedaan ten behoeve van kalibratie en validatie van het computermodel STONE. Dit nutriëntenemissiemodel is gezamenlijk door diverse Nederlandse onderzoeksinstituten ontwikkeld voor nationale beleidsevaluaties. Variant 4 legt het accent op het begrijpen en verklaren van de processen in de ondergrond die van invloed zijn op de nitraatconcentratie.

Het RIVM ordent de varianten op basis van kosten als volgt: Variant 1 > variant 2 > variant 3 > variant 4. Variant 4 is dus de goedkoopste van de vier varianten.

---

⁵ Fraters et al. Uitwerking van opties voor een Nitraatdieptemetnet, technische uitwerking van de motie Koopmans. Concept van 17 december 2009, RIVM-rapport.

⁶ De afkorting UMK staat hier voor Uitwerking Motie Koopmans.

⁷ Milieu- en Natuurplanbureau, 2007. Werking van de Meststoffenwet 2006. MNP-publicatienummer 500124001.

Voor variant 3 heeft het RIVM in het conceptrapport de meetnetinrichting verder uitgewerkt en er is een kostenraming opgesteld. In deze variant staat het statistisch correct toetsen van gemeten nitraatconcentraties in grondwater aan de bestaande norm van 50 mg/l centraal. In beperkte mate worden ook metingen verricht ten behoeve van verdere modelontwikkeling. Het is de bedoeling van een dieptemetnet om met enige nauwkeurigheid en met voldoende betrouwbaarheid een afname van de nitraatconcentratie in het grondwater in de zandregio te kunnen aantonen. Om een afname van 20 procent aan te kunnen tonen, bijvoorbeeld van de huidige 70 mg/l nitraat in de eerste meter in de zandregio naar 56 mg/l in de vijfde meter, is al een meetnet van zo'n 1000 meetpunten nodig. Uit het conceptrapport van het RIVM blijkt dat hiermee hoge kosten zijn gemoeid. Afhankelijk van de precieze detaillering kost deze variant circa 20 miljoen euro in vier jaar.

Het conceptrapport van het RIVM is besproken door de *review*commissie en de TCB. Voorafgaand daaraan heeft de *review*commissie van een medewerker van uw ministerie een toelichting gekregen op de beleidsmatige ontwikkelingen. De *review*commissie en de TCB zijn uitgenodigd om, naast variant 3 en de mogelijkheden tot kostenbesparing daarbinnen, ook variant 4 te beschouwen.

TCB VINDT MIDDELEN VOOR EEN NITRAATDIEPTEMEETNET NIET EFFICIËNT BESTEED

In het vorige advies A053¹ heeft de TCB al aangegeven dat zij de middelen voor een nitraatdieptemetnet niet efficiënt besteed vindt. De TCB baseert zich hierbij op de volgende argumenten:

- Een nitraatdieptemetnet voegt weinig toe aan wat al bekend is⁸. Verwacht wordt dat met een nitraatdieptemetnet niet meer of andere conclusies kunnen worden getrokken dan op basis van de huidige inzichten⁹.
- De focus van een nitraatdieptemetnet is te beperkt:
  - o Het huidige landbouwkundig gebruik van mest belast niet alleen het grondwater, maar ook het oppervlaktewater en de lucht. De TCB vindt dat deze effecten eveneens moeten worden gemonitord, zodat ze meegewogen kunnen worden in de besluitvorming over het mestbeleid.
  - o De TCB verwacht dat de fosfaatnormstelling voor oppervlaktewater meer sturend zal worden voor het mestbeleid op natte zandgronden dan de normstelling voor nitraat uit de Nitraatrichtlijn.
  - o Een afname van nitraatconcentraties met de diepte als gevolg van denitrificatie is niet altijd positief. Grondwaterafhankelijke natuurgebieden kunnen door denitrificatie worden belast met sulfaat, bij gelijktijdige pyrietoxidatie kunnen zware metalen vrijkomen en er kan lachgas ontstaan, een broeikasgas.
- De verwachting die spreekt uit de motie Koopmans dat nitraatgehalten zullen afnemen met de diepte zal voor droge zandgronden waarschijnlijk niet worden bevestigd. De nitraatgehalten in

---

⁸ Zie onder meer: Broers, H.P. *et al.*, 2004. *Should the test depth for nitrate in groundwater be changed?* TNO-rapport NITG 04-066-A; Fraters, B. *et al.*, 2006. *A new compliance checking level for nitrate in groundwater? Final report of the Feasibility study on monitoring the upper 5 metres of groundwater*, RIVM, report 680100005; Fraters, B. *et al.*, 2007. Andere mogelijkheden voor het toetsen van nitraat in grondwater aan de nitraatnorm? Notitie. Als bijlage bijgevoegd bij kamerbrief 28 385, nr. 94, Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, bestand BLG14132; De Klijne, A. *et al.*, 2008. Toetsdiepte voor nitraat, synthese onderzoek 2008. RIVM Rapport 680747001/2008.

⁹ Volgens deze inzichten is voor droge zandgronden geen significante afname van nitraatconcentraties met de diepte te verwachten. Het grondwater onder deze zandgronden bevat weinig organische stof, waardoor er weinig bacterieactiviteit kan zijn en zuurstof diep kan indringen. Onder zuurstofrijke omstandigheden treedt geen denitrificatie op.

droge zandgronden zullen naar verwachting eerder toenemen met de diepte dan afnemen¹⁰. Voor natte zandgronden is als gevolg van denitrificatie wel een afname met de diepte te verwachten. Daar leidt drainage echter tot belasting van het oppervlaktewater met nutriënten. Zoals in het voorgaande punt reeds gesteld, is dit van betekenis voor het mestbeleid.

U vraagt om mogelijke kostenbesparingen in beeld te brengen. Op basis van bovenstaande argumenten vindt de TCB dat een nitraatdieptemetnet geen meerwaarde heeft. Als evenwel toch wordt besloten om een meetnet in te richten, dan pleit de TCB nogmaals met klem voor een verruiming van de doelstelling zoals in de volgende paragraaf wordt beschreven.

TCB VINDT BIOGEOCHEMISCHE PROCESKENNIS NOODZAKELIJK

De TCB vindt het noodzakelijk voor de aansturing van het mestbeleid dat biogeochemische proceskennis wordt verkregen door een combinatie van modelontwikkeling en metingen in het veld. Daarmee kunnen de effecten van mesttoediening op grondwater-, oppervlaktewater- en luchtkwaliteit worden beschreven en verklaard. Dit draagt bij aan een verdere en noodzakelijke verbetering van het mestbeleid, ook in relatie tot de doelstellingen van de KRW en Natura 2000. De TCB vindt dat modelontwikkeling nadrukkelijk moet worden gecombineerd met metingen, zowel wat betreft emissies naar de lucht als naar het grond- en oppervlaktewater. Behalve het verloop van het nitraatgehalte in het grondwater in diepte en tijd is ook de belasting van oppervlaktewater en lucht van belang. Bovendien vindt de TCB dat andere stoffen zoals sulfaat, ammoniak, lachgas en fosfaat evenzeer de effecten van het mestbeleid bepalen. De gevolgen van het mestbeleid voor de bodemstructuur, de bodemvruchtbaarheid en de natuurlijke ziekten- en plaagwering zijn evenzeer van belang.

De TCB pleit ervoor om, naast het verloop van de nitraatconcentratie in het grondwater met de diepte, ook stikstofemissies naar lucht en water te monitoren en ook de andere genoemde neveneffecten van het mestbeleid bij de monitoring te betrekken.

ADVIES TECHNISCHE UITWERKING NITRAATDIEPTEMETNET

U heeft de TCB gevraagd om advies over de in het conceptrapport van het RIVM uitgewerkte variant 3. Met variant 3 wordt de gemeten kwaliteit van het grondwater getoetst aan een norm. Met toetsen wordt hier bedoeld dat met variant 3 uitspraken kunnen worden gedaan over het al dan niet afwijken van de gemeten grondwaterkwaliteit van de nitraatnorm van 50 mg/l grondwater. Het toetsresultaat mag niet afhankelijk zijn van modelveronderstellingen om statistisch valide te zijn. Variant 3 leidt noodzakelijkerwijs tot een grote hoeveelheid metingen. Daardoor zijn de kosten voor uitvoering van variant 3 hoog. De TCB ziet hier geen mogelijkheden tot bezuinigingen zonder afbreuk te doen aan de nauwkeurigheid en betrouwbaarheid van het meetnet.

Bij de weging van de varianten in het conceptrapport van het RIVM wordt verondersteld dat metingen meer worden gewaardeerd dan modelberekeningen¹¹. Deze veronderstelling is voor een

---

¹⁰ Omdat het grondwater relatief traag door de bodem beweegt, zal het diepere, doorgaans oudere grondwater de uitspoeling weerspiegelen uit de tijd dat er nog relatief veel mest werd gebruikt.

¹¹ Op pagina 26-27: 'Variant 4 scoort slechter qua bruikbaarheid voor de onderbouwing van toekomstige actieprogramma's vanwege de vooronderstelling dat modelresultaten minder algemeen geldig worden geacht dan meetresultaten en de overtuigingskracht (draagvlak) bij zowel de EC als bij de sector minder hoog wordt

belangrijk deel bepalend geweest voor de keuze om de statistische variant 3 in het conceptrapport verder uit te werken. De TCB vindt, zoals eerder gesteld, de middelen voor een nitraatdieptemetnet niet efficiënt besteed. Indien toch wordt gekozen voor een dieptemetnet, dan pleit de TCB voor een modelvariant, mede in het licht van de hoge kosten van de statistische varianten. Een modelvariant geeft weliswaar niet volledig statistisch valide resultaten, maar is biogeochemisch verklarend. Door middel van validatie met onafhankelijke waarnemingen kan de kwaliteit van het model worden vastgesteld. Onafhankelijk wil zeggen dat de waarnemingen niet zijn gebruikt bij de totstandkoming van het model. Met de aldus vastgestelde kwaliteit van het model wordt de waarde van de modelvoorspellingen geobjectiveerd.

RELATIE MET MOTIE KOOPMANS

De motie Koopmans vraagt onder andere om het verloop van de nitraatconcentratie modelmatig in beeld te brengen. Met modelberekeningen kunnen voorspellingen worden gedaan over het verloop van de nitraatconcentraties met de diepte en de tijd voor verschillende grondsoorten. Dieptemetingen zijn noodzakelijk om deze modelberekeningen te verifiëren en valideren, maar er zijn veel minder meetpunten nodig om tot onderbouwde uitspraken te kunnen komen dan bij een statistische variant.

De modelvariant 4 gaat uit van verdere ontwikkeling van het model STONE met een beperkt aantal aanvullende metingen. Variant 4 kan worden gebruikt als basis voor modellering in het kader van de motie Koopmans. Er is al veel gedaan aan kalibratie en validatie van STONE voor pleistocene zandgronden. Met een gerichte onderzoeksinspanning kunnen de belangrijkste zwakheden van het huidige STONE-model worden verbeterd¹². De TCB adviseert te komen tot een dergelijke aanpassing en uitbreiding van variant 4.

Belangrijk daarbij is de rol van DOC (*dissolved organic carbon*) bij denitrificatie. Het is nog niet aangetoond in welke mate DOC een rol speelt bij de reductie van nitraat. In het model wordt nitraatreductie door DOC nu wel verondersteld. Daarnaast vindt de TCB het te vroeg voor het routinematig meten van microbiologische aspecten. Deze dienen eerst nader te worden onderzocht. Indien gewenst kan bevestiging van het optreden van microbiologische activiteit worden gezocht via enkele gerichte biologische metingen. De TCB schat dat het rekenmodel STONE met dieptemetingen in 75 tot 100 meetpunten kan worden gevalideerd.

De TCB vindt dat met een aangepaste variant 4 kennis van en inzichten in de gevolgen van het mestbeleid voor nutriëntenemissies kunnen worden verkregen. Deze kennis en inzichten kunnen onder meer worden gebruikt bij de voorbereiding van het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn en het daaraan gekoppelde Nederlandse derogatieverzoek. De TCB vindt daarom dat met een aangepaste modelvariant 4 uitwerking kan worden gegeven aan de motie Koopmans.

CONCLUSIES

De TCB vindt de middelen voor een nitraatdieptemetnet niet efficiënt besteed. Als evenwel toch wordt besloten om een meetnet in te richten, dan pleit de TCB nogmaals met klem voor een verruiming van de doelstelling. Naast het verloop van de nitraatconcentratie in het grondwater met de diepte pleit de TCB voor monitoring van stikstofemissies naar lucht en water, alsmede voor het

---

aangeslagen. Vanwege bekendheid met LMM wordt verwacht dat de resultaten van variant 3 meer worden vertrouwd'.

¹² Zoals beschreven in bijlage 15 van het conceptrapport van het RIVM.

betrekken van andere neveneffecten van het mestbeleid, zoals de belasting van bodem, grond- en oppervlaktewater met fosfaat, sulfaat en zware metalen en de gevolgen voor bodemstructuur, bodemvruchtbaarheid en natuurlijke ziekten- en plaagwering.

U heeft de TCB om advies gevraagd over de in het conceptrapport van het RIVM uitgewerkte statistische variant 3. De kosten voor uitvoering van variant 3 zijn hoog. De TCB ziet hier geen mogelijkheden tot bezuinigingen zonder afbreuk te doen aan de nauwkeurigheid en betrouwbaarheid van het meetnet. De TCB vindt dat met een aangepaste modelvariant 4 tegen aanzienlijk lagere kosten ook uitwerking kan worden gegeven aan de motie Koopmans. Kennis en inzichten opgedaan met een aangepaste variant 4 kunnen worden gebruikt bij de voorbereiding van het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn en het daaraan gekoppelde Nederlandse derogatieverzoek.

Een afschrift van dit advies stuur ik naar uw ambtgenoot, de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Met de meeste hoogachting,

Ali Edelenbosch
Voorzitter Technische commissie bodem

Bijlage 1

De adviesaanvraag

> Retouradres Postbus 30945 2500 GX Den Haag

Aan de Technische commissie
bodembescherming
plv. voorzitter prof. dr. P.C. de Ruiter
postbus 30947
2500 GX DEN HAAG

**Directoraat-Generaal
Milieu**

Directie Duurzaam
Producers
Natuurlijke Hulpbronnen

Rijnstraat 8
Postbus 30945
2500 GX Den Haag
Interne postcode 625
www.vrom.nl

Contactpersoon

drs. K. Locher

T 070-3390569

F 070-3391288

Datum **17 SEP. 2009**

Betreft Adviesaanvraag Technische commissie bodembescherming
inzake 'Review evaluatie Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid'

Kenmerk

DP2009052940

Geachte commissie,

Hierbij verzoek ik u, mede namens de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, een advies uit te brengen in verband met de evaluatie van het programma 'Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid'. Ter toelichting moge het volgende dienen.

Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid

De zogenoemde Nitraatrichtlijn is de Europeesrechtelijke basis voor het Nederlandse mestbeleid. De effecten van dat mestbeleid worden bemeaten en beoordeeld in het programma 'Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid' (LMM). Het LMM heeft niet alleen betrekking op de verplichtingen die rechtstreeks voortvloeien uit de Nitraatrichtlijn, maar ook op verplichtingen die verband houden met een door de Europese Commissie toegestane afwijking (derogatie) van die richtlijn. Daarnaast levert het LMM monitoringgegevens ten behoeve van andere functies, zoals de wettelijk verplichte periodieke evaluatie van de Meststoffenwet.

Het LMM vindt plaats in opdracht van de ministeries van VROM en LNV; uitvoerende partijen zijn het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Landbouw-Economisch Instituut BV (LEI).

Evaluatie van het LMM

In 2009 zullen het RIVM en het LEI het LMM evalueren. De resultaten van de evaluatie zullen een basis vormen voor de activiteiten in het kader van het LMM in de jaren 2010-2013. Het LMM moet de informatie opleveren teneinde:

- te voldoen aan Europese en nationale verplichtingen met betrekking tot informatieverstrekking op gebied van landbouwpraktijk en waterkwaliteit, en
- vragen te beantwoorden van de nationale overheid over de onderbouwing van het milieubeleid en, in het bijzonder, het mestbeleid.

Het kabinet heeft eerder besloten tot bezuinigingen op monitoring in het algemeen en RIVM in het bijzonder. Een belangrijk doel van de evaluatie is

daarom duidelijk te krijgen of en zo ja welke bezuinigingen op het LMM mogelijk zijn zonder afbreuk te doen aan de noodzakelijke kwaliteit van het LMM en de wettelijke verplichtingen waaraan het LMM moet voldoen. Een ander doel van de evaluatie is duidelijk te krijgen welke activiteiten in het kader van het LMM noodzakelijk zijn in verband met verwachte beleidsontwikkelingen, zoals de aanvraag voor derogatie van de Nitraatrichtlijn voor de periode vanaf 2014.

**Directoraat-Generaal
Milieu**
Directie Duurzaam
Producteren
Natuurlijke Hulpbronnen

Kenmerk
DP2009052940

De uitvoerders van het LMM zullen dit programma zelf evalueren. Hiervoor is gekozen omdat het LMM complex is en er geen andere instantie is die over alle kennis en ervaring beschikt die nodig is om een dergelijke evaluatie te kunnen uitvoeren. Ter vergroting van de kwaliteit en om de onpartijdigheid van de evaluatie te kunnen waarborgen, is een review door een onafhankelijke, deskundige instantie nodig.

Deze adviesaanvraag heeft dan ook betrekking op de uitvoering van een review op de evaluatie van het LMM door de Technische commissie bodembescherming. Vanwege de aldaar aanwezige deskundigheid vraag ik u om de Commissie Deskundigen Meststoffenwet bij de review te betrekken.

Inhoud van de review

Op drie momenten voeren de TCB/CDM een beoordeling uit, namelijk naar aanleiding van het Plan van Aanpak, de analyse door RIVM/LEI en –ten derde- het eindresultaat. Deze beoordeling vindt steeds op een zodanig tijdstip plaats, dat zij in het definitieve product kan worden verwerkt.

Belangrijke elementen in de evaluatie en daarmee in de beoordeling door de TCB zijn:

1. Invulling motie Koopmans – het 'Nitraatdieptemetnet'.

De Nitraatrichtlijn schrijft niet voor op welke diepte aan de grondwaternorm moet worden voldaan. Op dit moment worden metingen naar het nitraatgehalte in het grondwater uitgevoerd in de 'bovenste meter van dat grondwater'. Deze keuze is in meerdere rapporten onderbouwd, maar alleen in de eerste meter meten kan op onvoldoende politiek draagvlak rekenen. De zogenoemde motie Koopmans houdt dan ook in dat de Tweede Kamer de regering heeft verzocht 'modelmatig de afname in de nitraatconcentratie in beeld te brengen en naast de eerste meter ook in de tweede tot de vijfde meter te meten en deze resultaten te gebruiken voor het derogatieverzoek van het Vijfde Actieprogramma Nitraatrichtlijn'. De departementen van VROM en LNV hebben het RIVM gevraagd een voorstel op te stellen voor de uitvoering van de motie, die -wat de departementen betreft- mede gezien de rijksbezuinigingen op het onderwerp monitoring en de wens monitoringskosten voor derogatiebedrijven zo veel mogelijk te beperken, tegen zo beperkt mogelijke kosten moet plaatsvinden. Randvoorwaarde is wel dat het Nitraatdieptemetnet voldoende betrouwbare informatie oplevert die kan worden gebruikt bij de onderhandelingen met de Europese Commissie over de derogatie van de Nitraatrichtlijn voor de periode vanaf 2014.

2. Kostenbeheersing en kostenverdeling.

Het LMM bestaat thans uit een basisnet en derogatienet, die elkaar deels overlappen. De kosten die aan het LMM zijn verbonden, zijn aanzienlijk. VROM en LNV hebben eerder afgesproken dat t.b.v. de periode 2010-2013 VROM het basisnet betaalt en LNV het derogatienet, waarbij LNV voornemens is de kosten van het derogatienet te verhalen op de derogatiebedrijven. Over de financiering van de kosten van het nitraatdieptemetnet, dat deels zal overlappen met zowel het basismetnet als het derogatiemetnet, moet nog overleg tussen VROM en LNV plaatsvinden. Uit de evaluatie moet volgen welke activiteiten (en daaruit voortvloeiende kosten) noodzakelijk zijn en moeten worden toegerekend aan respectievelijk het basisnet, het derogatienet en het nitraatdieptemetnet. Daarbij dient expliciet aandacht te worden besteed aan mogelijke besparingen.

3. Relatie met andere monitoringactiviteiten.

De evaluatie moet helderheid scheppen of en hoe er synergie mogelijk is tussen het LMM en andere relevante monitoringactiviteiten, zoals metingen van nutriënten in regionale oppervlaktewateren.

4. Werkzaamheden door derden.

Elk jaar worden budgetten voor het RIVM gereserveerd. De komende jaren worden de budgetten verlaagd. Een advies is gewenst over de vraag of het verantwoord is bepaalde -en zo ja, welke- werkzaamheden door derden te laten uitvoeren.

Specifieke aandachtspunten bij de beoordeling door de TCB zijn:

1. De breedte van de evaluatie van het LMM

Het LMM richt zich primair op de bepaling van de nitraat- en fosfaatconcentratie. Onderwerpen en ontwikkelingen die een directe relatie hebben met de nitraat- en fosfaatconcentratie, zoals oxidatie en depositie van stikstof, zijn van belang voor de evaluatie. Anderzijds is de evaluatie er niet op gericht uitgewerkte voorstellen te ontwikkelen voor monitoring van andere parameters dan nitraat en fosfaat. Los van de eventuele wenselijkheid daarvan staat dit namelijk haaks op de bezuinigingsdoelstellingen. Uiteraard kan de TCB in haar advies wel opmerkingen maken over de eventuele wenselijkheid van monitoring van andere parameters dan nitraat en fosfaat.

2. Consequenties van beleidskeuzes.

Keuzes in het mestbeleid kunnen consequenties hebben voor de inrichting van het LMM. Ter illustratie twee voorbeelden:

- Een gedetailleerd stelsel van zogenoemde gebruiksnormen zal andere consequenties hebben voor de inrichting en kosten van het LMM dan een grover raamwerk.
- Toetsing door de Europese Commissie of het Nederlandse grondwater in een bepaald jaar op elke plek en elke diepte voldoet aan de nitraatnorm in de Nitraatrichtlijn stelt andere eisen aan het LMM dan een toetsing of de trend van de gemiddelde nitraatconcentratie over de jaren heen voldoende dalende is.

Ten aanzien van de bovengenoemde twee voorbeelden zijn geen definitieve keuzes ten aanzien van het te voeren beleid gemaakt. De TCB wordt daarom

verzocht in haar advisering aandacht te besteden aan eventuele consequenties voor de inrichting van het LMM van bepaalde beleidskeuzes.

**Directoraat-Generaal
Milieu**
Directie Duurzaam
Producteren
Natuurlijke Hulpbronnen

Relevante documenten

Ik zend u hierbij het Plan van aanpak van de evaluatie van het LMM (zie bijlage).
Andere relevante documenten ontvangt u van VROM, LNV, RIVM en/of LEI.

Kenmerk
DP2009052940

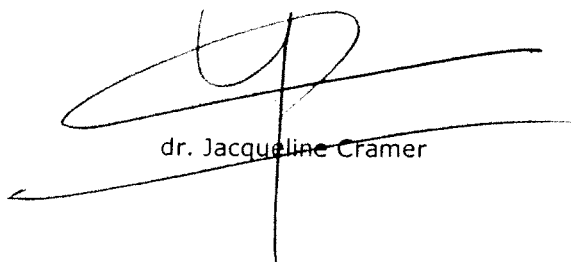
Daarnaast zijn de volgende documenten voor de evaluatie relevant:

- Op naar een doelmatige monitoring, 9 maart 2009, Arcadis, rapportnummer C03031/BD8/0S5/000037
- Evaluatie uitbreiding LMM. Ten behoeve van derogatie, 17 december 2008, Haskoning, rapportnummer 9T3397

Informatie

Het voert te ver om in deze brief alle aspecten te behandelen die zijn verbonden aan de review. Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met de heer drs. K. Locher, telefoonnummer 070-3390569.

Hoogachtend,
de minister van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,

dr. Jacqueline Cramer

Bijlage 2

SAMENSTELLING *REVIEW*COMMISSIE EVALUATIE LMM

Dr. ir. J.J. Neeteson	Voorzitter <i>review</i> commissie, lid TCB
Prof. P. de Ruiter	Vice-voorzitter TCB
Dr. J. Griffioen	Lid TCB
Prof. J. Roelofs	Lid TCB
Prof. W. Verstraete	Lid TCB
Dr. ing. M. Knotters	Alterra-Centrum Bodem, namens CDM
Mw. Dr. C. van der Salm	Alterra-Centrum Bodem, namens CDM
Dr. ir. J.J. Schröder	Plant Research International (PRI), namens CDM
Mw. dr. ir. A.E. Boekhold	Secretaris <i>review</i> commissie, plaatsvervangend secretaris TCB